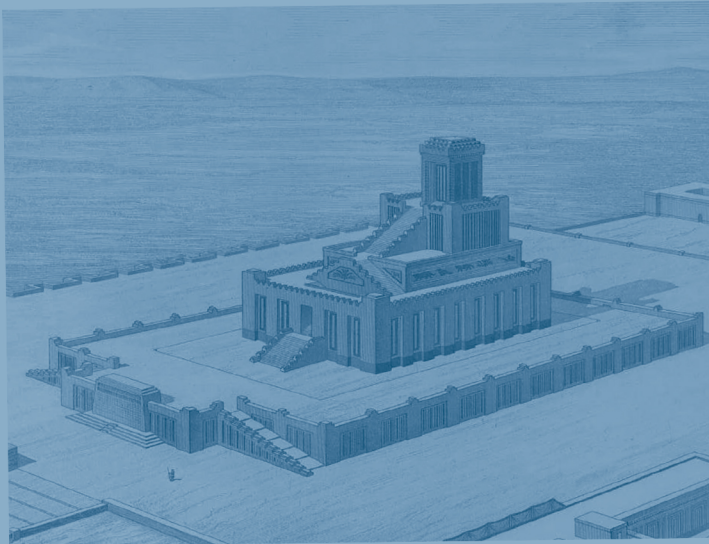

Arqueologia de Mesopotàmia. Les conferències de Pelegrí Casades (1906)

Jordi Vidal Palomino

Arqueologia de Mesopotàmia.
Les conferències de
Pelegrí Casades (1906)

BARCINO MONOGRAPHICA ORIENTALIA

Volum 24
2024

Institut del Pròxim Orient Antic (IPOA)
Facultat de Filologia
Universitat de Barcelona

Arqueologia de Mesopotàmia.
Les conferències de
Pelegrí Casades (1906)

Jordi Vidal Palomino (ed.)

Edicions

Índex

1. Introducció	9
2. Primera conferència (13 de gener de 1906)	27
3. Segona conferència (20 de gener de 1906)	65
4. Tercera conferència (27 de gener de 1906)	91
5. Quarta conferència (3 de febrer de 1906)	115
6. Cinquena conferència (10 de febrer de 1906)	143
7. Sisena conferència (17 de febrer de 1906)	169
8. Addició	199
Bibliografia	205
Índex onomàstic	209

1. Introducció

1.1. *Pelegrí Casades i Gramatxes, divulgador arqueològic*

Durant bona part del segle XIX l'interès per l'arqueologia a Catalunya va ser més aviat escàs (Gracia 2018: 37 i s.). Bona prova d'això és l'absència de la disciplina dins d'un àmbit universitari on les teories creacionistes transmeses per autors com el catedràtic d'Història Universal, Joaquim Rubió i Ors, eren encara hegemòniques (Rubió i Ors 1884).¹ Aquesta situació explica que els arqueòlegs catalans més destacats del XIX no fossin precisament professionals de la disciplina. És el cas, per exemple, del farmacèutic Pere Alsius i Torrent, descobridor de la mandíbula de Banyoles, o del naturalista Francesc Martorell i Peña, creador d'una col·lecció de materials prehistòrics molt notable, que més endavant s'integrà en el Museu Municipal del Parc de la Ciutadella.

Tanmateix, el desenvolupament de l'excursionisme científic durant el darrer terç del segle XIX² va donar una gran impuls a l'interès per l'estudi de les restes

1. Vegeu Barral 1989: 12 i s. per a una síntesi sobre l'arqueologia catalana durant el segle XIX.

2. Les principals associacions excursionistes de l'època foren: Associació Catalanista d'Excursions Científiques (1876), Associació d'Excursions Catalana (1878), Associació Excursionista d'Ilerda (1885), Centre Excursionista de Catalunya (1891), Secció Excursionista del Centre de Lectura de Reus (1901), Centre Excursionista de la Comarca del Bages (1905), Centre Excursionista de l'Urgell i la Segarra (1905), Centre Excursionista de Lleida (1906), Centre

materials del passat. De fet, fins a la creació de la secció arqueològica de l'Institut d'Estudis Catalans (1907), el Servei d'Investigacions Arqueològiques (1915) i l'arribada de Pere Bosch Gimpera a la càtedra d'Història Antiga de la Universitat de Barcelona (1916) (Gracia / Cortadella 2007; Gracia 2016), les associacions excursionistes van ser un dels principals pals de paller de l'arqueologia catalana.

En aquest sentit, cal destacar que molts dels textos fundacionals dels excursionistes més eminents de l'època insistien a l'hora de remarcar la importància de l'arqueologia com a via per conèixer la història de Catalunya, fomentar l'amor a la pàtria i contribuir a la reconstrucció nacional del país (Riera 1882; Torras 1888; Gudiol 1902). Per assolir aquell objectiu, les associacions excursionistes programaren conferències de contingut arqueològic i, sobretot, organitzaren visites a jaciments, museus i col·leccions privades a Tarragona, Empúries, Badalona, Caldetes, Cabrera, el Museu Provincial d'Antiguitats de Barcelona, el Museu Municipal d'Història del Parc de la Ciutadella, el Museu Episcopal de Vic, etc.

És precisament dins d'aquest món d'erudits i excursionistes interessats per l'arqueologia on hem de situar la figura del nostre protagonista, Pelegrí Casades i Gramatxes (Barcelona, 1855 – 1947). Jurista de formació, Casades fou un dels personatges més rellevants dins de l'àmbit de la divulgació arqueològica a Catalunya a finals del segle XIX i principis del XX. Va articular el seu interès per l'arqueologia a través de la seva participació en dues agrupacions, la Asociación Artístico-Arqueológica Barcelonesa (AAAB) i el Centre Excursionista de Catalunya (CEC). A la AAAB fou el director de les publicacions de l'entitat, on s'encarregava de la recepció d'originals, la confecció dels noticiaris i la redacció de nombroses ressenyes bibliogràfiques. Aquelles tasques li van permetre estar molt al dia de la recerca arqueològica nacional i internacional, així com mantenir relacions epistolars amb arqueòlegs eminents com George Bonsor, Pierre Paris, Émile Cartailhac, Arthur Engel, Henri Breuil, Josep Gudiol, Juan Rubio de la Serna, etc. (Vidal 2023a: 166 i s.).

A banda, Casades fou el president vitalici de la secció arqueològica del CEC, des d'on va dur a terme tres tasques principals. La primera fou l'organització d'excursions i visites a monuments historicoarqueològics catalans, així com a col·leccions institucionals i privades d'art i arqueologia. La segona va ser la creació, amb la col·laboració de l'artista Manuel Genovart, d'una base de dades sobre les col·leccions privades catalanes que contenien materials artístics i

Excursionista del Vallès-Sabadell (1908), Centre Excursionista de Terrassa (1910), Centre Excursionista de Vic (1912), Secció Excursionista de l'Ateneu Tarraconense de la Classe Obrera (1915), Agrupació Excursionista de Reus (1915), etc. (Cortadella 1997: 274; Gracia 2018: 66).

arqueològics, base de dades formada per més de dues-centes fitxes en què consignava, entre d'altres, el nom dels col·leccionistes i una descripció breu de les peces conservades. Però, sens dubte, l'activitat que li va comportar un major reconeixement fou la tercera, el cicle de conferències arqueològiques per a excursionistes que va pronunciar al CEC entre 1905 i 1917. Segons explicava a les seves memòries, la idea d'endegar aquell cicle de conferències no fou seva, sinó que es tractà d'un encàrrec que li plantejaren Cèsar August Torras, president del CEC, i el folklorista Rossend Serra i Pagès (Vidal 2023a: 204). En total va pronunciar més de tres-centes lliçons, que anaven des de la prehistòria fins a l'època bizantina. Les conferències foren un veritable esdeveniment cultural a Barcelona, tal com ho demostren tant les cròniques periodístiques de l'època (recollides sobretot a La Veu de Catalunya), com la correspondència personal de Casades. En aquest sentit, destaquen les cartes que personalitats reconegudes, com el sacerdot, escriptor i lingüista Antoni Maria Alcover³ o l'advocat i diputat de la Mancomunitat Josep Maria Bassols,⁴ li enviaren per felicitar-lo per l'èxit d'aquella iniciativa.

A banda, el 1901 Casades també va formar part del jurat del premi Martorell d'Arqueologia, al costat de Josep Vallet i Piquer, Silví Thos i Codina, Francesc de Bofarull i Sans, i Josep Brunet i Bellet. Casades s'encarregà de confegir un informe de cadascuna de les obres presentades a concurs. Aquells informes serviren per atorgar el premi a un treball de Pierre Paris, *Essai sur l'art et l'industrie de l'Espagne primitive*, així com un accèssit a les *Nocions de arqueologia sagrada catalana* de Josep Gudiol i Cunill (Vidal 2023a: 183 i s.).

Tanquem aquest repàs pel currículum arqueològic de Casades fent esment de la seva participació en la Comissió d'Arqueologia de l'Exposició Universal de Barcelona de 1929. Allà, entre d'altres, va proposar sense èxit que es creés una reproducció a escala de la Barcelona romana del segle IV (Vidal 2023a: 227).

Queda clar, doncs, que Casades fou una personalitat destacada dins del panorama arqueològic català de la seva època. Certament, la institucionalització i professionalització de l'arqueologia a casa nostra el relegaren a ocupar un lloc cada cop més secundari. Tanmateix, fins i tot en aquelles circumstàncies noves, Casades mantingué bona part del seu prestigi. Així ho demostra, per exemple, el fet que, entre 1924 i 1929, fins a cinc institucions diferents (CEC, Institut de Cultura i Biblioteca Popular de la Dona, Centre Excursionista de Vic, Centre Excursionista

3. Carta d'Antoni Maria Alcover, de 2 de febrer de 1906. Capsa 945. Fons del Centre Excursionista de Catalunya. Arxiu Nacional de Catalunya.

4. Targeta de Josep Maria Bassols, de 2 de gener de 1906. Capsa 945. Fons del Centre Excursionista de Catalunya. Arxiu Nacional de Catalunya.

del Vallès, Col·legi dels Escolapis de Sarrià) li demanessin que celebrés conferències per donar a conèixer i valorar un esdeveniment tan sensacional com la descoberta de la tomba de Tutankhamon (Vidal 2022). Sens dubte, Casades fou tot un referent pel que fa a la divulgació arqueològica a Catalunya.

1.2. *El cicle de conferències sobre arqueologia mesopotàmica*

Les conferències que presentem en aquest volum són les sis que Casades va dedicar de manera monogràfica a l'arqueologia de Mesopotàmia, i que va llegir al CEC entre el 13 de gener i el 17 de febrer de 1906. Els manuscrits de les sis conferències formen part del seu llegat documental conservat a l'Arxiu Nacional de Catalunya.⁵ En total són quatre-centes set quartilles manuscrites. D'aquestes, tres-centes noranta-cinc corresponen pròpiament a les sis conferències, mentre que hi ha un plec final, de dotze quartilles, intitulat "adició". Aquestes darreres quartilles contenen una reflexió genèrica sobre el significat històric de l'arqueologia mesopotàmica, i potser Casades les va llegir al final de la sisena lliçó. Alhora, el plec de l'última conferència inclou també cinquanta-tres quartilles manuscrites sobre les excavacions de Leonard Woolley a les Tombes Reials d'Ur. Es tracta d'uns apunts molt posteriors, que corresponen a les tres conferències que Casades va dictar sobre aquelles excavacions al CEC (14 i 21 de novembre de 1929) i a la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona (desembre de 1929) (Vidal 2021b), i les quals no guarden una relació directa amb les sis conferències que presentem aquí.

Des del punt de vista cronològic, les sis sessions dedicades a la Mesopotàmia antiga eren les que anaven de l'onzena a la setzena del seu cicle de conferències arqueològiques al CEC. Abans, Casades havia fet la conferència inaugural, on dissertà sobre la relació entre l'arqueologia i l'excursionisme científic (Vidal 2021a), tres conferències dedicades a la prehistòria (Vidal 2023b i en premsa, a), i sis conferències sobre l'Egipte Antic (Vidal, en premsa, b).

<i>Títol</i>	<i>Continguts</i>	<i>Data</i>	<i>Quartilles</i>
"I ^a de Caldea-Assíria"	"Resum històric. Caldea. Assíria. La religió"	13 de gener de 1906	89
"II ^a de Caldea-Assíria"	"Paral·lel entre babilònics y ninivitas. L'Art, en general. Arquitectura"	20 de gener de 1906	57

5. Capsa 969. Fons del Centre Excursionista de Catalunya. Arxiu Nacional de Catalunya.

INTRODUCCIÓ

“III ^a de Caldea-Assíria”	“Estil arquitectònic. Les portes, murs, cobertes, etc. Escultura. Pintura. L’argila esmaltada. Decoració”	27 de gener de 1906	58
“IV ^a de Caldea-Assíria”	“Necrópolis. La mort y vida futura. Enterraments. Arquitectura religiosa. Idem civil. El palau reyal”	3 de febrer de 1906	60
“V ^a de Caldea-Assíria”	“Babilònia. Nínive. L’escultura. La metallúrgia. Origen de l’Art Caldeo y del Assiri y llurs característiques”	10 de febrer de 1906	61
“VI ^a de Caldea-Assíria”	“Art Sargónich. Escultura rupestre. Policromia. Glíptica (cilindres- <i>kunuku</i>). Arts industrials”	17 de febrer de 1906	70
“Adició”	—	—	12

Taula 1. Les conferències de Casades sobre arqueologia mesopotàmica

Per tal de documentar-se sobre la matèria de les sis conferències d’arqueologia de Mesopotàmia, Casades es basà fonamentalment en el segon volum de la monumental *Histoire de l’art dans l’antiquité* (Perrot / Chipiez 1884). De fet, va seguir fil per randa tant l’ordre expositiu d’aquella obra, com la majoria dels seus continguts, que va resumir amb més o menys detall. És important tenir en compte que l’obra de Perrot i Chipiez es va publicar vint-i-dos anys abans de les sis conferències de Casades, uns anys molt efervescent pel que fa al desenvolupament de l’arqueologia mesopotàmica, amb excavacions importants que tingueren lloc durant aquell interval i que, òbviament, no apareixien recollides en l’obra dels autors francesos. Això explica que algunes informacions facilitades per Casades durant les sessions fossin inexactes o haguessin estat superades. Un exemple serà suficient per tal d’il·lustrar aquesta problemàtica. Així, en la conferència del 10 de febrer de 1906 (p. 6),⁶ afirmava que fins aquells moments no s’havien portat a terme excavacions serioses i sistemàtiques a la ciutat de Babilònia. La informació, extreta de l’obra de Perrot i Chipiez (1884: 469 i s.), era certa en el moment en què es publicà el segon volum de la *Histoire de l’art dans l’antiquité*, però havia quedat desfasada quan Casades va dictar la conferència. El cert és que aleshores ja feia més d’un lustre que l’arqueòleg alemany Robert Koldewey excavava a Babilònia,

6. Les pàgines de les conferències a les quals ens referim al llarg de la introducció és l’original dels manuscrits de Casades.

on dirigí una missió arqueològica que durà gairebé dues dècades (1899-1917) i que, per la seva qualitat i rigor metodològic, marcà un abans i un després en l'estudi arqueològic de l'antiga Mesopotàmia (Marzahn 2008; Seymour 2008; Da Riva 2015; Pedersén 2021: 14 i s.). En altres casos, però, Casades sí que s'esforçà per mirar d'actualitzar la informació facilitada per Perrot i Chipiez. L'exemple més evident en aquest sentit és la menció freqüent que va fer dels treballs de Jacques de Morgan a Susa del 1897, amb informació extreta d'una obra publicada poc abans de les conferències que presentem aquí (de Morgan 1905).

Malgrat tot, la dependència de les conferències de Casades respecte al text de Perrot i Chipiez és gairebé absoluta, i fou reconeguda per l'autor català al llarg de les sis sessions. El fet que Casades escrivís aquelles conferències basant-se quasi exclusivament en un sol llibre s'explica bé a partir de dos motius principals. D'una banda, cal tenir en compte que es tractava de conferències introductòries i de caràcter divulgatiu, i per això segurament Casades va considerar innecessari dur a terme un exercici exhaustiu d'erudició bibliogràfica. De l'altra, no hem d'oblidar les dificultats que existien a la Barcelona de principis del segle XX a l'hora d'accedir a bibliografia específica sobre arqueologia mesopotàmica. Casades reconeixia a les seves memòries que només podia comptar amb les obres disponibles a la biblioteca de l'Ateneu Barcelonès, i amb les que ell mateix rebia gràcies a la seva tasca com a encarregat de les publicacions de la AAAB (Vidal 2023a: 165). És cert que el bibliòfil Josep Brunet i Bellet va reunir la que segurament era la millor biblioteca assiriològica de Barcelona en aquella època, amb exemplars de les principals obres d'Austen Henry Layard, Paul-Émile Botta, Victor Place, Henry Rawlinson o George Smith, entre d'altres (Vidal 2012). Tanmateix, i malgrat que el CEC va arribar a organitzar una visita guiada a la biblioteca privada de Brunet el 1892, no tenim cap indici que demostrï que Casades fes ús d'aquell recurs.

Tanmateix, Casades no es limità a resumir els treballs de Perrot, Chipiez i, en menor mesura, de Morgan, sinó que sovint també va afegir comentaris personals que deixen entreveure alguns dels trets essencials del seu pensament. Les glosses amb les quals Casades va salpebrar el seu discurs les podem agrupar en tres categories bàsiques: polítiques, didàctiques i apologetiques.

Dins del grup de glosses polítiques cal situar tots aquells comentaris on Casades comparava diferents aspectes de la història de Mesopotàmia amb situacions polítiques contemporànies que considerava assimilables. Així, per exemple, per tal d'exemplificar les relacions entre Assíria i Babilònia, va establir un paral·lelisme amb Catalunya i Espanya, on Catalunya seria Babilònia (poble culte i treballador) i Espanya seria Assíria (poble militarista i despòtic) (primera conferència, p. 9-10). En aquest passatge, Casades es posicionava políticament com

un ferm defensor de l'autonomia política de Catalunya (“nosaltres, com á nacionalistes y autonomistes...”). Anys a venir, però, canvià radicalment els seus plantejaments. Arran de la guerra civil, va llençar crítiques molt dures contra el catalanisme polític (“Res tinch que veure ab els Cambó y demés, dits de la «dreta», y execro y maleheixo (more Biblica) als vils Companys y seguidors d'aqueixos enemichs de la Catalunya genuina y de la Espanya tradicional”), alhora que es reivindicava com un nacionalista exclusivament cultural (“El meu «catalanisme» no es polítich (...). Es exclusivament y purament sentimental, ó romántich, en el mellor sentit de la paraula. Estimo ma terra pátria com s'estima una mare ja morta, porque Catalunya morí quan morí també 'l rey Martí”) i celebrava la victòria militar de Franco (“Visca Franco y son exercit!!”). Casades, per tant, al final de la seva vida evolucionà cap a uns plantejaments molt propers als del tradicionalisme de Josep Torras i Bages, a partir de la reivindicació d'un catalanisme cultural, medievalitzant, apolític i conservador, amb el catolicisme, la família i la propietat privada com a fonaments de l'esperit del poble (Vidal 2023a: 9 i s.).

Encara dins de l'àmbit dels comentaris polítics, Casades defensava l'existència d'un paral·lelisme directe entre l'imperi assiri i la Rússia dels tsars. Així, considerava que l'exercici del poder polític per part dels reis assiris era similar al que duia a terme “l'infelís Nicolau II” (segona conferència, p. 11). De fet, Rússia ocupà un espai important dins del pensament de Casades, sempre com a model negatiu d'estat contemporani. Si el 1906 es mostrava especialment crític amb la Rússia tsarista, més endavant s'obsessionà amb la creació de la Unió Soviètica, a la que es referia com “el femer rus” o “la gran bèstia apocalíptica”, un cau de bolxevics, jueus i maçons que treballaven per a la destrucció de l'Europa cristiana i conservadora (Vidal 2023a: 9 i s.).

Per acabar l'apartat dedicat a les glosses polítiques esmentarem la insistència de Casades en dibuixar un contrast radical entre la situació de Mesopotàmia a l'antiguitat, que va arribar a definir com la regió “mes hermosa del mon, un verdader paradís, una meravella de la naturalesa, un país de fades” (primera conferència, p. 12), i la seva realitat actual, amb la zona convertida en un “lloch de desolació, de miseria y de ruina” (primera conferència, p. 38). En aquest sentit, no dubtava a l'hora d'assenyalar l'imperi otomà com el responsable primer d'haver convertit un país idíl·lic en una terra erma, pobra i insalubre (primera conferència, p. 12 i s.). De fet, aquesta és una idea amb un llarg recorregut, que va ser plantejada per primera vegada per un il·lustrat com el comte de Volney, qui afirmava que el desolat paisatge siria era una conseqüència directa del pillatge fiscal practicat pel mal govern otomà (Volney 1787, II: 59 i s.; citat a Liverani 2014: 25). Es tracta, és evident, d'un raonament típic de l'orientalisme definit per Edward Said (Said

1978), que tendeix a presentar l'imperi otomà com un estat irracional, despòtic i feble, responsable directe de l'ensulsiada de Mesopotàmia.

Dins de l'apartat de glosses didàctiques situem tots aquells comentaris de Casades que comparaven determinades característiques de l'antiga Mesopotàmia amb elements quotidians, sobretot de l'àmbit català. Per exemple, durant la segona conferència va lloar la capacitat dels arquitectes babilonis i assiris per construir cases ben adaptades a les particularitats climàtiques de la regió, a diferència del que, segons ell, succeïa a vegades a la Catalunya contemporània ("No era com ara, que l'atreuiment d'un arquitecte, ó massa sábi, ó massa... poc sábi, 's creu ab el dret de prescindir de les condicions climatològiques del país, y per exemple, construeix una casa, pera pasarhi l'estiu, en la calurosa plana de Vich, baix la forma y disposició d'un chalet suís ó una barraca noruega; y no diré jo si deu torrarse l'amo que l'habiti...!", segona conferència, p. 26 i s.).

Més endavant, per mirar d'explicar les característiques de les tendes reials assíries, no dubtà a l'hora de comparar-les amb "els nostres envelats de festa major" (segona conferència, p. 48). De manera similar, equiparava determinades tècniques decoratives identificades a la ciutat d'Uruk amb les emprades per Antoni Gaudí i altres arquitectes modernistes de la seva època (tercera conferència, p. 34). En una altra ocasió, va comparar les rosàcies babilònies amb els capitells gòtics de l'arquitectura civil catalana (tercera conferència, p. 39), alhora que va recórrer a un vers de l'Atlàntida de Verdaguer per il·lustrar la desolació actual del paisatge mesopotàmic (quarta conferència, p. 33 i s.). Amb aquest tipus de comentaris és evident que Casades pretenia trobar exemples que apropessin la seva audiència a una realitat, la de l'antiga Mesopotàmia, sovint percebuda com a llunyana, estranya i aliena.

La darrera categoria de comentaris personals de Casades que hem identificat és la de contingut apologetic. En aquest sentit, cal tenir en compte que Casades era un individu profundament catòlic, amb una concepció estrictament providencialista de la història, i fermament convençut que la Bíblia era la nostra font més fiable per conèixer la història més antiga de la humanitat. D'acord amb aquests plantejaments, no és d'estranyar que al llarg de les conferències es mostrés absolutament convençut que les excavacions arqueològiques a Mesopotàmia només podien aspirar a confirmar la veracitat històrica del testimoni bíblic ("Aquestes primeres informacions de la Bíblia venen, com tantes altres, confirmades pels moderns descobriments fets en el país caldeu", primera conferència, p. 14). De la mateixa manera, no tenia cap mena de recança a l'hora d'acceptar l'argument sobrenatural del càstig diví per tal d'explicar esdeveniments o processos històrics concrets, com les destruccions de Babilònia i Nínive ("Realment, sembla planar la maledicció del Deu de Abraam, Jacob, y d'Israel damunt les despulles de la

impúdica Babilonia y de la sanguinaria Assiria, cumplintse encare la condempna que decretá l'Altíssim, en hora solempnial, en el relotje del temps y que durará pels sígles dels sígles...” (quarta conferència, p. 46).

Especialment orgullós se sentia de la tasca investigadora duta a terme per arqueòlegs i assiriòlegs com Alfred Louis Delattre i Jean-Vincent Scheil, que eren també homes d'església. En aquest sentit, no només enaltia la vàlua de les seves aportacions, sinó que aprofità l'ocasió per denunciar les polítiques anticlericals contemporànies que, creia ell, no només atemptaven contra el catolicisme, sinó que també entorpien l'avenç de l'estudi historicoarqueològic del Pròxim Orient (quarta conferència, p. 19).

Malgrat la relativa freqüència amb què Casades inseria comentaris personals en el transcurs de les conferències, el cert és que li agradava advertir la seva audiència, potser en un exercici de falsa modèstia, que les seves opinions no tenien ni l'interès ni l'autoritat de les paraules de Perrot, Chipiez o de Morgan (“No fêm mes que suposicions que, per ser nostras, ben poca cosa valen”, segona conferència, p. 44). De fet, l'estudi atent dels manuscrits demostra que va suprimir moltes de les glosses que, en un primer moment, tenia previst comentar durant les sessions (vegeu, per exemple, segona conferència, p. 33). En qualsevol cas, està clar que per a nosaltres aquests comentaris són un material certament valuós per tal d'aprofundir en el coneixement i l'estudi del pensament de Casades.

1.3. *Mesopotàmia i Egipte*

A finals del segle XIX i principis del XX, i així s'aprecia clarament en les conferències de Casades, encara era vigent la idea segons la qual l'Egipte faraònic era la civilització més antiga de la història de la humanitat. En bona part, aquesta pretesa prioritat cronològica d'Egipte sobre Mesopotàmia s'explica a partir del fet que l'Egiptologia, com a disciplina acadèmica, nasqués molts anys abans que no pas l'Assiriologia. Així, el moment fundacional de l'Egiptologia acostuma a situar-se en la dècada del 1820 arran del desxiframent dels jeroglífics per part de Jean-François Champollion. Tot seguit es crearen les primeres càtedres d'Egiptologia, i autors com Emmanuel de Rougé, Auguste Mariette, Carl Richard Lepsius i Heinrich Brugsch, entre d'altres, portaren a terme importants projectes d'excavacions i estudi de textos que donaren un gran impuls al desenvolupament de la recerca egiptològica (Hornung 2000: 21 i s.; Thompson 2015: 97 i s.). El sorgiment de l'Assiriologia, en canvi, fou bastant més tardà. Les primeres excavacions sistemàtiques a Mesopotàmia foren les de Botta a Khorsabad (1843) i Layard a Nimrud (1845), i només donaren a conèixer els vestigis de la civilització assíria del primer mil·lenni a.n.e. (Lloyd 1947; Larsen 1996; Fagan 2007; Vidal